

Nationernas verkliga välstånd Stort företag — litet land En onödig reglering? Ekonomisk dramatik

Jämförelser mellan levnadsstandarden i olika länder intresserar inte bara potentiella emigranter, utan alla som nån gång haft anledning att fundera kring utländska förhållanden. Och på senare år har ju det internationella samarbetet blivit intensivare. I samband med det måste kostnaderna för bl. a. de centrala organen fördelas på medlemsstaterna. Sen har vi ju också den där amerikanske vännen som vi diskuterar svensk och amerikansk standard med. Ska vi tro honom gäller det att konstatera om den amerikanska levnadsstandarden ligger tre eller fyra gånger över den svenska. Försynta påpekan- den om att skillnaden kanske inte alls är så stor möts med ett medlidsamt dollargrin, närmast baserat på en jämförelse mellan amerikanska och svenska löner. Han har då räknat om dem med hjälp av den officiella växelkursen. Han är i gott sällskap, för såna beräkningar brukar Förenta Nationerna också göra, givetvis med lämpliga reservationer.

Men de flesta har väl på känn att jämförelser som är baserade på de officiella växelkurserna inte är mycket att ha i det här sammanhanget. Växelkurserna säger egentligen ingenting om olika valutors reella köpkraft; problemet kompliceras bl. a. av valutaregleringarna. Funderingar av den typen har lett till slutsatsen att dollarn är övervärderad — i förhållande till den reella köpkraften — i den officiella svenska växelkursen. En dollar är inte värd 5:20 har man sagt, utan bara tre kronor. Den senare siffran har använts i otaliga jämförelser man och man emellan, i tidningsartiklar etc. Ingen vet varför man valt just tre, men bakom det ligger väl en kombination av lösliga resonemang och amerikaresnärers erfarenheter.

Det är inte uteslutet att de tätaste dimmorna kring denna fråga kommer att skingras så småningom. Organisationen för europeiskt samarbete — OEEC — har nyligen publicerat ett tappert och skickligt försök i den riktningen (*An international comparison of national products and the purchasing power of currencies*). I den boken ges en mera rättvisande bild av vad som skulle kunna kallas nationernas verkliga, materiella välstånd. Det är fem länder som behandlas: USA, England, Frankrike, Tyskland och Italien.

Folk fördelar sin konsumtion på helt olika sätt på skilda varor och det är det som gör beräkningar av levnadsstandarden så förbaskat krångliga. Om människorna i olika länder konsumerade samma produkter i samma proportioner och om det inte fanns några kvalitetskillnader, så skulle jämförelser av den här typen vara betydligt enklare att utföra. I OEEC-undersökningen har man dock kommit ett gott stycke på väg mot en jämförelse som kan säjas ha en fattbar innebörd.

OEEC utgår från nationalprodukten — dvs. värdet av konsumtion, investeringar och exportöverskott — per in-

vånare i de fem undersökta länderna. Sen har man — och här kommer det fiffiga — satt amerikanska priser på de varor som ingår i nationalprodukterna. På så vis får man ju ett mått på hur mycket det skulle kosta att framställa och köpa varorna i USA. Men inte nog med det. Därefter har man gått den motsatta vägen och satt europeiska genomsnittspriser på de olika varorna.

Jämförelsen utfaller rätt lika, oavsett vilken väg man använder. Den blir något gynnsammare för de europeiska länderna i första fallet, vilket kan säjas bero på att de då t. ex. får ovanligt bra betalt för all den hemhjälp som konsumeras i Europa. I detalj ser beräkningarna ut så här (för att underlätta jämförelsen är de amerikanska priserna omräknade i dollar och satta till samma absoluta belopp):

Nationalprodukt per invånare (i dollar)				
Land	Enligt			
	Amerikanska priser	Europeiska priser	Geometriskt genomsnitt	Växelkurserna
USA	1 810	1 810	1 810	1 810
England	1 136	954	1 041	677
Frankrike	968	764	860	634
Tyskland	785	604	689	467
Italien	548	394	465	292

Som ni ser blir de europeiska nationalprodukterna per invånare betydligt större om man räknar enligt OEEC:s metod än om man i traditionell stil litat sej till växelkurserna. Genomsnittssiffrorna ligger 35 å 60 % över växelkurssiffrorna. Det ger anledning till en viktig slutsats: skillnaden i ekonomiskt välstånd mellan USA och Europa är inte så stor som det brukar antas. För Sveriges del kan man väl våga gissningen att vi ligger åtminstone lika bra till som England.

*

Ett bekvämt sätt att skaffa sej en uppfattning om den svenska ekonomins storlek är att jämföra den med ett av de stora amerikanska bolagen. Ta exempelvis kolossen General Motors. I fjol sålde GM för 50 miljarder kronor. Den summan motsvarar ganska exakt vad vi i Sverige förbrukade för investering, konsumtion och export, dvs. försörjningsbalansens användnings- sida. Svenska folket beräknas under budgetåret 1954/55 betala ca 7,5 miljarder kr. i skatter. Det är bara en miljard mer än GM:s skatteutgifter 1953.

Jämförelsen haltar av flera anledningar, bl. a. därför att GM:s förädlingsvärde med säkerhet är betydligt mindre än försäljningsvärdet, 50 miljarder, och en jämförelse med förädlingsvärdet hade givetvis varit mer relevant. Beräkningen har vidare baserats på den officiella växelkursen, 1 dollar=5:20 kr. Det kanske kan verka lite sinnesförvirrat, eftersom det nyss sagts att ett sånt förfarande är lindrigt sagt missvisande. Naturligtvis kan man också fördjupa sej i nån slags hem-

vävd precision å la 2: 50—3 kr. Det är troligt att jämförelsen då blir mindre skum. GM:s försäljningsvärde hamnar ju nästan kring 20-miljarderstrecket, men man får ändå ett nästan dramatiskt intryck av den svenska ekonomins obetydlighet.

*

Så särskilt optimistisk var inte Industriförbundets ordförande, när han pratade om det ekonomiska läget vid förbundets årsmöte. Tvärtom var det mycket i den svenska ekonomin som bekymrade dir. Jacobsson och mot statsmakternas politik reste han en del allvarliga invändningar. Speciellt kritiserade han regleringen av industrins byggnadsinvesteringar — »en verklig fara för vårt fortsatta framåtskridande».

Först talade Jacobsson om stagnationen i den svenska industriproduktionen. Den betyder, sa han, att industrin för närvarande inte kan belastas med ytterligare bidrag till den fortsatta standardhöjning i vårt land. Det betyder också att vårt lands industri i en allt mer skärpt tävlan med andra industländer hotar att komma på efterkälken. Den svenska industrin har det besvärligt i konkurrensen med utlandet. Skälen till det är bl. a. det höga kostnadsläget, den begränsade hemmamarknaden och de höga utländska tullarna i förening med ett lågt svenskt tullskydd. Många av våra utländska konkurrenter har väl liknande problem, men knappast någon är handikappad i lika hög grad som vi själva. Hur ska vi kompensera vårt ofördelaktiga utgångsläge? Jo, först och främst måste vi forska och experimentera och överhuvudtaget intressera oss mera för den tekniska utvecklingen.

När Jacobsson sen kom in på statsmakternas ekonomiska politik tyglade han sin entusiasm utan större besvär, särskilt när han diskuterade investeringsverksamheten. Stat och kommun har ökat sin andel av de totala investeringarna från 29 procent 1946 till 44 procent 1953, men industrins investeringar har sjunkit, framför allt som ett resultat av statsmakternas finansiella åtstramningspolitik. De finansiella spärrarna är nu delvis hävda, det är sant, men vi har ju fortfarande den statliga byggnadsregleringen. Den är en effektiv broms på industrins investeringar. För 1954 har industrin fått en byggnadskvot på futtiga 200 milj. kr. Av det beloppet disponerades 40 milj. i förskott under 1953 och resten har redan nu gått åt. Om ett tilläggsbelopp inte beviljas så måste en massa viktiga investeringsprojekt slopas eller uppskjutas på obestämd framtid. Det duger inte, helt enkelt. Och nu har regeringen slagit att byggnadsregleringen ska förlängas. Jacobsson kommenterar: »De skäl som vederbörande statsråd åberopar för förlängningen har hans egen utredningskommitté klart underkänt. Det är ännu mer anmärkningsvärt att de styrande inte tagit minsta intryck av uppfattningen hos alla de remissinstanser, som tillstyrkt avveckling».

*

Dramatisk har efterkrigstidens ekonomiska utveckling i Sverige varit, påstås det i Konjunkturinstitutets senaste rapport. Även den som vanligen tvingas anlita andra källor för att få sitt behov av dramatik tillfredsställt frestas instämma. Man öppnar rapporten med lätt darrande hand också av det skälet att det alltid är spännande att få tips så att säga direkt från stallet.

Efterkrigstiden kan delas i två perioder: 1946—50 och 1950—53. De första åren efter kriget dominerades

av varuknappheten och 1950 kom sen Koreakriget och med det en ny fas i utvecklingen. Men 1953 hade Koreakriget uttömt sina direkta verkningar; fjolåret får med sin ganska balanserade ekonomi stoltsera med epitetet periodgräns i efterkrigsutvecklingen.

1954 — det första året i en ny period — blir därför särdeles intressant, men det verkar tyvärr som om det fortfarande skulle vara omöjligt att dra några bestämda slutsatser om konjunkturen eller att säga nåt väsentligt nytt. Förändringarna sen årskiftet är nämligen inte särskilt märkliga. Institutet begränsar sej också i stort sett till konstaterandet att risken för en djup depression är liten samt till en läsvärd diskussion av de motstridiga tendenserna i USA och de återverkningar som den amerikanska utvecklingen kan få för Västeuropa.

Även om man inte räknar med någon nedgångsprocess av den kända spiraltypen i den amerikanska konjunkturen är det tydligt att den totala efterfrågan under den närmaste framtiden inte är tillräcklig för att upprätthålla 1953 års höga sysselsättning i USA. Om arbetslösheten ökar till följd av minskad efterfrågan på varor och tjänster, så är det tänkbart att sysselsättningen minskar med ytterligare ett par miljoner nästa vinter. Ett tillskott i efterfrågan fordras alltså. Det fäster uppmärksamheten på ett långsiktigt amerikanskt problem, säger institutet. Under efterkrigstiden har USA behövt upprepade injektioner av ny efterfrågan — senast det stora rustningsprogrammet — för att aktiviteten inte ska sjunka. Nu saknas i stort sett såna tillskott.

För Sveriges del kan man däremot förutse ett ökat efterfrågetryck, naturligtvis under förutsättning att den internationella konjunkturen inte försämras kraftigt. Mycket talar för att de privata investeringarna ökar och den offentliga investeringsverksamheten kommer att ligga på en hög nivå också i fortsättningen. Det är alltså inte otroligt att vi kommer att diskutera inflationsproblem i höst.

*

En centralbankdirektörs tankar finns det ingen möjlighet att få reda på. Man får använda samma metod som vid studiet av de lägre djurformerna — söka dra slutsatser av deras uppförande.

Det är inte särskilt märkvärdigt att affärsmän kan förtjäna mycket pengar — de har ju bara affärsmän att konkurrera med.

J. M. Keynes.

Månadens MEM

